

[B] **OP ZOEK NAAR ZICHZELF.
“BARNSTEEN” VAN GUIDO VAN HEULENDONK**

Na een adempauze van zes jaar is in 2010 de nieuwe roman *Barnsteen* van Guido van Heulendonk (*1951) verschenen. Van Heulendonk geniet vooral bekendheid als auteur van *Paarden zijn ook varkens*, waarvoor hij in 1996 werd bekroond met de Gouden Uil. Dat is een roman over de eenling Eduard Bottelaer, die zich geconfronteerd ziet met de leegte rondom hem en hunkert naar een afwezige geliefde. De hoofdpersoon van *Barnsteen*, de dertigjarige voormalige Gentse vastgoedhandelaar Dorian Dewit, heeft veel met Bottelaer gemeen. Hij is gedeprimeerd en weinig levenslustig: “Hij zette thee, dronk een kop, nam een boek van de plank, plaatste het terug. Toen dat allemaal gebeurd was, voelde hij zich hondsmoe.” (p. 8) Geen regels die een spannende plot of een meeslepend verhaal doen vermoeden. Maar schijn bedriegt, want *Barnsteen* is wel degelijk spannend en meeslepend, het is zelfs het meest ingenieuze boek dat Van Heulendonk tot nu toe publiceerde.

De familiale achtergrond van Dorian Dewit is gecompliceerd. Met zijn vader, een Vlaams-nationalist die later liberaal is geworden, heeft hij hoegenaamd geen contact. Zijn dichtende moeder heeft zelfmoord gepleegd. Toch is zij de ‘aanjager’ van het verhaal. Dewit heeft op zijn twintigste een aantal documenten van haar in bezit gekregen: brieven, dichtbundels en een hangertje met een in barnsteen gevangen mug. Dat juweel wordt beeldbepalend voor het boek. *Barnsteen*, het vloeibare goud, moet gaan stromen voordat er weer leven komt in het door muizenissen gekwelde bestaan van Dewit. Om zijn lethargie te doorbreken besluit hij naar de Letse hoofdstad Riga af te reizen. Ooit heeft zijn moeder daar een affaire gehad. De hanger is niet voor niets van barnsteen, want dat is het nationale product bij uitstek van Letland, een Baltische staat die Dewit, als hij daar eenmaal is, voortdurend aan zijn gespleten vaderland doet denken.

In Riga raakt hij totaal onder de indruk van de hoogbenige Letse schonen, die hij “Rigades” noemt. Met één van hen, de gids Ineta, probeert Dewit het aan te leggen. Zij heeft een korte tijd in België gestudeerd en is het Nederlands ook een beetje machtig. Ze vindt hem sympathiek, maar niet meer

Riga, Letland.

dan dat. Het proces van aantrekken en afstoten beschrijft Van Heulendonk subliem, maar hij doet meer. Vanaf de ongelukkige ontmoeting (Dewit staat aan de balie met een open gulp) tussen die twee weet hij de zoektocht van zijn hoofdpersoon op veel niveaus te intensiveren. Hij is niet alleen meer op zoek naar het verleden van zijn moeder, hij is ook op zoek naar De Geliefde, naar de overeenkomsten in de geschiedenis van Letland en België, maar eigenlijk geldt zijn queeste vooral zichzelf. Wie is hij, een eenling in een ongelukkige, ondefinieerbare tijd? Zijn gedachten dwalen af naar gruwelen uit het verleden. Zo wordt in enkele passages de moord op Balthasar Gerards, die in 1584 Willem van Oranje vermoordde, omstandig beschreven. De geschiedenis is meedogenloos, lijkt hij te willen zeggen.

Met Ineta bezoekt hij een aantal historische pleisterplaatsen, waaronder het paleis in Mezotne, dat ooit toebehoorde aan de vermaarde Dorothea Lieven (1785-1857), een intelligente en charmante

diplomatenvrouw die tijdens de negentiende eeuw op goede voet stond met de vorsten en de adel van talrijke landen. Zo was zij ook betrokken bij het ontstaan van België. Haar paleis in Letland was een geschenk van tsarina Katharina II, als dank voor de hoogwaardige opvoeding van de tsarenkinderen. Lievens paleis (dat afgebeeld staat op het omslag van het boek) symboliseert de geschiedenis van Letland. Het fraaie gebouw was aanvankelijk het oord waar de intrigerende Dorothea enkele jaren doorbracht, het werd tijdens de communistische jaren een landbouwschool, raakte ernstig in verval en werd na de Letse zelfstandigheid een hotel, waar Dewit, eerst met Ineta en later alleen, een aantal nachten doorbrengt.

Als Dorian Dewit na een korte periode in België – waar de ene crisis wordt gevolgd door de andere – naar Letland terugkeert, is Ineta verdwenen naar de Verenigde Staten. Schijnbaar doelloos zwerft hij door Riga en de omgeving, totdat hij de man ontmoet met wie zijn moeder een kortstondige verhouding heeft gehad. Er volgen enkele aangrijpende scènes waarin het verleden (dat van Dewit, maar ook dat van zijn vaderland en het land waar hij vertoeft) duidelijkere contouren krijgt. Ook worden de vele losse eindjes, waaruit Van Heulendonks roman lijkt te bestaan, samengeknoot op een even listige als geraffineerde manier. “Toch leek het alsof hij niet opschoot, geen vaart meerderde. Zoals in een droom, waarin hij wegholde van een achtervolger en er niet in slaagde het ritme van zijn stappen op te voeren, tot er niets anders overbleef dan hard te gillen. Het zal niet gaan, dacht hij. Zonder Ineta zal het niet gaan.” (p. 237)

Barnsteen is een gecompliceerde roman, die zeker herlezing verdraagt. Dorian Dewit is, zoals vele hoofdpersonen in het Van Heulendonks oeuvre, een tobber, iemand die zich laaft aan alcohol en zijn stemmingen tempert door kalmerende middelen en slaappillen. Veel fragmenten waaruit de roman bestaat, lijken op dromen. Pregnante scènes zonder begin of einde of een duidelijke samenhang. Dat die samenhang er is, merk je als lezer pas heel geleidelijk. Door alle mijmeringen en toeristische uitstapjes (die soms wel erg gedetailleerd zijn beschreven) raak je de hoofdweg kwijt, maar uiteindelijk blij je daar wel degelijk op te vertoeven. Een knappe prestatie van Van Heulendonk, die niet altijd even geserreerd

schrijft, te vaak flauwe grappen debiteert of soms ronduit omslachtige passages presenteert. Maar daar staat veel tegenover. De zoektocht van Dorian Dewit naar een familiegeheim is veel meer dan dat. Van Heulendonk gaat in op een aantal contemporaine (Belgische) politieke problemen en weet die te verbinden met historische feiten. “Misschien moet ook uw lemma herschreven worden, meneer Dewit, uw voorgeschiedenis gecorrigeerd, aangevuld door een troubadour, met een veelkleurig lied over waarheid en trouw. Ik stel me kandidaat. Want Letten zijn geboren dichters. En dichters hebben altijd gelijk. Zij zijn niet in staat te dichten, voor god in hen binnenkomt, zegt Socrates.” (p. 163)

Het zijn intrigerende, mooi geformuleerde fragmenten als deze die de waardering voor *Barnsteen* van Guido van Heulendonk bepalen. Een even oorspronkelijke als prachtige roman.

DAAN CARTENS

GUIDO VAN HEULENDONK, *Barnsteen*, De Arbeiderspers, Amsterdam, 2010, 237 p.
